

MJSS

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 6. 2022. Issue 2.

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem 782.

MJSS

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 6. 2022. Issue 2. Podgorica, December 2022.

Publishing this issue of MJSS was supported by the
Ministry of Science of Montenegro

Editor in Chief: Adnan Prekić

Editors: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA.

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file – Podgorica

Circulation: 100 copies

Volume 6. 2022. Issue 2. Podgorica, December 2022.

CONTENTS:

HOW RUSSIA PROMOTES PRO-RUSSIAN AND ANTI-WESTERN PROPAGANDA
IN THE BALKANS?

NARRATIVES OF SPUTNIK SRBIJA ON MONTENEGRO

Takuya NAKAZAWA..... p. 177.

THE ROLE OF THE ITALIAN COMMUNIST IN THE POLITICAL PROCESSES IN
ITALY AND EUROPE (1945–1978)

Luka FILIPOVIC..... p.197.

THE PAST IS UNPREDICTABLE: THESIS ON THE CONSTRUCTION OF HISTORICAL
MEMORY

Srdja PAVLOVIC..... p.225.

YUGOSLAVIA AND TRIANGULAR DIPLOMACY

Sanja RADOVIC p.249.

CARDINAL KOLLONITSCH'S RECOMMENDATION LETTER REGARDING THE
APPOINTMENT OF MARKO ZORČIĆ AS THE NEW UNIATE BISHOP OF MARČA

Mario ŠAIN..... p.271.

A NEW STATE ON OLD ROOTS – Book review: Živko Andrijašević, The History
of Montenegrin Statehood

Adnan PREKIC..... p.305.

BETWEEN SCYLLA AND CHARYBDES – HOW TO LEARN ABOUT
TOTALITARIANISM IN MONTENEGRO

Filip KUZMAN..... p.311.

ĐILAS AND MONTENEGRO – THE LAST EPISODE - Book review: Decay and war
– the diary of Milovan Đilas 1989-1995

Adnan PREKIC..... p.321.

DISAGREEMENT – Presentation of the project „Disagreement” - Cultural Center Belgrade Sanja RADOVIC	p.331.
DIPLOMATIC OVERVIEW – Book review: Branko Lukovac, Memories of a Diplomat Adnan PREKIC	p.335.
A BROAD ANALYSIS OF THE DISSOLUTION OF SFRJ – Book review: Yugoslavia – chapter 1980–1991 Balsa KOVACEVIC	p.347.
MONTENEGRO ON OTTOMAN AND EUROPEAN MAPS – Exhibition view: „Montenegro on Ottoman and European maps” Admir ADROVIC	p.355.
INSTRUCTIONS FOR AUTHORS	p.363.

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file – Podgorica

Tiraž: 100 primjeraka

Volume 6. 2022. Issue 2. Podgorica, Decembar 2022.

SADRŽAJ:

KAKO RUSIJA PROMIVIŠE PRORUSKU I ANTIZAPADNU PROPAGANDU NA BALKANU?

NARATIVI SPUTNIKA SRBIJE O CRNOJ GORI

Takuya NAKAZAWA..... str. 177.

ULOGA ITALIJANSKIH KOMUNISTA U POLITIČKIM PROCESIMA U ITALIJI I EVROPI (1945–1978)

Luka FILIPOVIĆ..... str.197.

PROŠLOST JE NEPREDVIDIVA: TEZE O KONSTRUKCIJI ISTORIJSKOG PAMĆENJA

Srđa PAVLOVIĆ..... str.225.

JUGOSLAVIJA I TRIANGULARNA DIPLOMATIJA

Sanja RADOVIĆ..... str.249.

PISMO KARDINALA KOLONIČA O IMENOVANJU MARKA ZORČIĆA ZA MARČANSKOG UNIJATSKOG EPISKOPA

Mario ŠAIN..... str.271.

NOVA DRŽAVA NA STAROM KORIJENU – Prikaz knjige: Živko Andrijašević, Istorija crnogorske državnosti

Adnan PREKIĆ..... str.305.

IZMEĐU SCILE I HARIBDE – KAKO UČITI O TOTALITARIZMU U CRNOJ GORI

Filip KUZMAN..... str.311.

ĐILAS I CRNA GORA – POSLJEDNJA EPIZODA – Prikaz knjige: Raspad i rat – dnevnik Milovana Đilasa 1989–1995

Adnan PREKIĆ..... str.321.

NEPRISTAJANJE – Predstavljanje projekta „Nepristajanje” – Kulturni centar Beograd

Sanja RADOVIĆ..... str.331.

DIPLOMATSKI OTISAK – Prikaz knjige: Branko Lukovac, Sjećanja jednog diplomate

Adnan PREKIĆ..... str. 335

ŠIRA ANALIZA RASPADA SFRJ – Prikaz knjige: Jugoslavija – poglavlje 1980–1991

Balša KOVAČEVIĆ..... str.347.

CRNA GORA NA OSMANSKIM I EVROPSKIM KARTAMA – Prikaz izložbe: „Crna Gora na osmanskim i evropskim kartama”

Admir ADROVIĆ..... str.355.

UPUTSTVA ZA AUTORE..... str.366.

Review

NEPRISTAJANJE

Predstavljanje projekta „Nepristajanje” – Kulturni centar, Beograd

Sanja RADOVIC ¹

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

e-mail: sanja.radovic19@gmail.com

Prošlo je 30 godina od kada je počeo raspad Jugoslavije, a istorija kako samog raspada i njegovih uzroka, tako i onih koji su glasno dizali glas protiv, još uvek nije ispisana. Glavni historiografski narativi u svim republikama dosta uspešno zaobilaze društvene tokove sa margine, posebno one koji su se na bilo koji način opirali zvaničnom narativu da su ratovi, sa koje god strane gledano, bili fatalistička neizbežnost. Antiratni pokreti bili su manjinski glas, bar u svom pojavnom obliku – jer je zaista teško pripisivati bilo glas za rat, bilo protiv rata, ogromnoj većini neizjašnjene populacije, koju u konačnici niko nije pitao šta misli. Stoga je ispravnije reći da su antiratni glasovi bili suprotstavljeni pogledu političkih i vojnih elita, u čijim agendama je za rat uvek bilo dovoljno opravdanja. Ipak, to što su se nalazili na marigini društvenog mainstream-a, antiratne pokrete ne svrstava u marginalne pojave, jer je njihov uticaj na različite društvene grupe bio značajan, i što je još važnije, nastavio se do dan-danas.

¹ Sanja Radović – doktorirala na kinesko-jugoslovenskim vezama u doba Hladnog rata. Pored toga, istraživački se bavi temama vezanim za međunarodne odnose u doba Hladnog rata i jugoslovenskom spoljnom politikom u istom periodu. Učestvovala je na više međunarodnih projekata, a objavila je i više naučnih radova na srodne teme. Bila je gostujuća predavačica na Pekinškom univerzitetu, Fakultetu za strane studije (Beijing Foreign Studies University), 2018. Govori engleski i ruski jezik.

Cilj projekta naslovljenog „Nepristajanje” (nosilac projekta je Kulturni centar, Beograd, direktor Dejan Ubović) bio je stvaranje jednog digitalnog prostora u okviru kog bi se sačuvalo sećanje na antiratne aktiviste i organizacije, koji su na različite načine izražavali otpor stanju nacionalnog šovinizma, etničke isključivosti, ratne propagande, razaranja, smrti i ubijanja. Osmišljen kao početni korak u pravcu izgradnje jedne sveobuhvatne baze i budućeg muzeja 1990-ih, „Nepristajanje” se u prvoj fazi fokusiralo na Beograd i delom Vojvodinu, gde su i delali najživlji antiratni pokreti u Srbiji (ideja je da se u budućnosti projekat proširi na ceo region bivše Jugoslavije). Dakle, namera projekta je bila da obezbedi, za početak ne toliko sveobuhvatan, koliko reprezentativan pregled najvažnijih pojedinaca, grupa, medija, dokumenata, publikacija, koji su na bilo koji način povezani sa antiratnim aktivnostima u Beogradu i delom Vojvodini.

Stoga se u prvoj fazi „Nepristajanje” bavilo digitalizacijom privatnih arhiva od kojih većina dokumenata do sada nije bila dostupna javnosti. Namera je bila da se, koliko god je to bilo moguće, predstavi duh antiratnih pokreta kroz digitalizaciju manifesta, proglašenja, poziva, dokumentarne građe, galerije fotografija, i dr. Pored istraživačko-arhivskog dela, u okviru oral history metodološkog postupka, vođeni su intervjui sa učesnicima važnih društvenih akcija, kako bi se osvetlili kako idejni tokovi, tako i organizacioni izazovi i sve prepreke na koje se nailazilo u procesu antiratnog delovanja u Beogradu. Usmena istorija ima svoje metodološke mane, ali obezbeđuje uvid u subjektivna gledišta i zaključke, a budućim istraživačima omogućava da kroz lične utiske, interpretacije i osećaje, rekonstruišu svet ideja i ideala, a ne samo faktografije, čemu služi već spominjani dokumentaristički deo. Pored ostalog, „Nepristajanje” se bavilo i mapiranjem najvažnijih nezavisnih medija, koji su otvarali prostor za antiratne glasove i uopšte opozicioni pristup društvenoj stvarnosti, i to kroz digitalizaciju različitih novina, ali i razgovore sa najvažnijim novinarima učesnicima ovih procesa.

Ko je sve predstavljen u ovom projektu? Tu su – navedimo samo neke – aktivistkinje, poput Line Vušković iz Centra za antiratnu akciju i Lepe Mladenović, feministkinje, uključene u više ženskih i lezbejskih organizacija, koje su činile deo antiratnog pokreta. Tu su ispred Centra za kulturnu dekontaminaciju Ana Miljanić, zatim Vesna Pešić, kao jedna od osnivačica CAA, Nataša Kandić ispred Fonda za humanitarno pravo, i dr. U arhivi se nalaze dokumenta iz aktivnosti Centra za antiratnu akciju, delovi fonda Jelene Šantić (ceo fond se nalazi u Arhivu grada Beograda), a od medija navedimo „B92” (razgovaralo se sa Veranom Matićem i

Sašom Mirkovićem), „Kikindske novine” (Željko Bodrožić), Naša Borba (Zdravko Huber), i dr. Projekat je u začetku, a nadamo se da će sa godinama baza sagovornika i dokumenata samo rasti, do jedne celovite i zaokružene celine.

Zašto je danas ova tema važna za istraživače, i koji su dometi mirovnih pokreta i aktivizma 1990-ih? Dometi su raznovrsni, ali i teško merljivi. Društveno-istorijski procesi pokazuju da su aktivizmi važni, a ideje nepokorne. Javni prostor kao mesto za izražavanje nesaglasja sa glavnim političkim tokom oduvek je bilo važno. Ipak, sa pozicija istoričarke i učesnice u ovom projektu, smatram da glavna važnost leži u pomoći, svima nama, da se lakše prevaziđe, kako je to govorio Rembo, „hrapava sadašnjica”, ili da se bar malo učini podnošljivijom, podsećanjem na hrabre i uporne glasove u teškim vremenima.